

Jonas Aistis

EILĖRAŠČIAI

AK, KAIP GERA MAN

Aš žinau tik vardą, tiktai vieną žodį:
Tartum pačią laimę su savim nešiojuos.
Ir klydau, kai laimė kaip mergaitė rodės,
Kai jos brangų vardą vakarais kartoju.

Ak, kaip gera man –

Kai žinau, kad laimės visiškai nebėra!
Gal susuks ji protą po bankroto pirkliui...
Kaip atskirt pasaulį nuo Romos galeros,
Kur esmi prikaltas prie nevilties irklo?

Ak, kaip gera man –

Nebelaukti nieko, niekuo netikėti,
Abejingą žvilgsnį į žvaigždes pakelti:
Ateitis – mirażai ir tyrai smėlėti,
Praeityje tuščia, abejinga, šalta...

Ak, kaip gera man –

Aš galiu gyventi kaip koks Ahasveras,
Aš galiu numirti kaip kokia plaštakė,
Aš žinau – prikaltas žmogus prie galeros,
Aš matau, kaip dega jojo klaikios akys!

Ak, kaip gera man!

Ir taip ramus, ir taip nerūpestingas
Su tingia šypsena žiūriu pro langą –
Taip retkarčiais šis tas dar įkyriai įstringa,
Tarytum šitas banalus pasenęs tango: –

Ak, kaip gera man...

ANDAI

Andai lyg pasikaišiusi sijoną
Mergaitė per rasas nubrido saulė,
Šiandieną ji nutukusia raudona
Ištvirtėle klajoja po pasaulį.

Andai lyg dangus rudens ankstybo
Giedrom akim atrodė sviestas,
Manei – yra prasmė ant kryžiaus kybot,
Manei, yra prasmė ir kraujas lieti.

Bet kas tavo dalia nūnai didžiuotųs?
Praėjusių dienų tu palikuonis...
Nuo saulės bėgai tarsi nuo raupsuotos
Ir štai liūdi kaip psalmės pelikonas.

APIE PAVASARĮ

Pavasaris prakala pumpurus,
Žiedais apkaišo metūges –
Kvepėjimu aštriu lyg kamparu
Beržuos apsvaigsta gegužės.

Tai panašu į meilę, lyg į meilę,
Ir ilgu, ir noris eit tolyn keliu,
Lyg tam lunatikui Jogailai –
Klausyti gegužių, klausyt lakštingalų...

Pasižiūrėti į žiedus sužiurusius...
O kiek akių! lyg tų, lyg mėlynų!
O danguje žydram, lyg jūroje
Piratas, mėnuo sėlina...

Švelnus pavasaris lyg pabučiavimu
Žiedams prakals nedrąsiai pumpurus,
Bet ir pavasaris, ir mūs gyvenimas
Ištirps bematant tartum kamparas.

DŽIAZAS

Juoda kava, pilkų veidų dar keletas
Ir dirbtinį linksmumą rodo džiazas.
Mano širdis nuvargusi, nualusi,
Tartum ledais sukaustytas Kaukazas.

Abuojumu ir šypsena it mirusio
Žiūriu, kaip žaidžia cigaretės dūmas.
Žiūriu tuo sopuliu, tuo sopuliu pastirusiu,
Širdy nei kirminas dar sugelia graudumas,

Bet kas iš to, kad piršto nepajudini,
Bet kas iš to, kad ten, krūtinėj, sopa...
Aš gyvenu agonija, geltonu rudeniui
Drauge su merdinčia, su mirštančia Europa.

Mano širdis nuvargusi, nualusi,
Tartum ledais sukaustytas Kaukazas.
Juoda kava, pilkų veidų dar keletas
Ir dirbtinį linksmumą rodo džiazas...

ĖJAU LAUKAIS

Ėjau laukais, ėjau ir pievomis...
Kiek sopulio graudaus, kiek skurdo!..
O tėviške, o tėviške, ką dievini?
O tėviške brangi, kokia tujen išgurdus!

Dar andai pasakas, dainas ir raudas kūrei –
Giedojai be gaidų, rašei be popierio,
Grožėjaisi laukais, šilais ir jūrom...
Praėjo tie laikai... Turi jau operą!

Provincija?.. Ko jai? Ir šiandien tyli ji,
Sulinkusi lauke be aimanos.
O kai nepakelia, tai laimės ieško jau ne čia –
Brazilijoje,
Lyg tėviškė ne jų, o tenorų palaimintų...

Viešpatie, atimki iš manęs visas profesijas,
Atimki iš manęs, aš jų nenoriu!
Palik tik vieną man profesiją,
Profesiją tenoro...

Tada, pragėręs balsą ir tėvynės meilę,
Aš būsiu tėviškei brangus ir nepamainomas...
Atminsiu jos vargus, žinia, tik prie kokteilio...
O tėviške, o tėviške, kur einame?..

Kaunas, 1930

IMAGO MORTIS

Iš kažkur šalta mirtis atjoja:
Barška kaulai, dalgis žvanga,
Ir gyvenimas kaip šuo po kojų
Cypia susirangęs.

Smėlio laikrodis aukštyn pakeltas
Ir šypsą reti pageltę dantys:
Net ir man, kuriam pasaulis buvo šaltas,
Daros artimas ir šventas!

Velka pasagas per gūdžią tylą,
Taip grausiai, taip baisiai klapsi: –
Tu, žmogau, iš žemės dulkių kilęs,
Žemės dulke tapsi.

Ir akivietės, kaip prarajos pravirę,
Taip klaikiai pasaulin įsidėbę.
Žemė šaukia: Dies Irae! –
Žemė tiesia šaltą glėbjį...

IR PASAKYS

Ir pasakys – turėjo giedrą veidą,
O tokį graudų žodį,
Aš noriu aiškus būt, lyg veidrody
Save čia jums parodyt.

Einu skliautu, kur spindulėliai tyška,
Atsižiūrėdamas į svieta,
Ir pats neatskiriui, kur kaukė antiška,
Kur mano veidas, mano lėtas...

Girdžiu, kaip tėviškė įmigus knarkia –
Myliu jos lauką, moteris, degtinę

Ir naktį kiaurą dangų tartum tarką,

Kur rūmų tiek stačiau kadais sietyne...
Nespręskite iš žodžių, šilo, lauko
Apie mane – juk ten ne aš, ten mano kaukė!

Kaunas, 1929. 10. 27

KARALIAUS ŠUO

Numirė karaliaus šuo – šunelis geras,
Geriausias iš šunų...
Ir sušaukė karalius visą dvarą
Ant šunio šermenų.

Markizai, freilinos, baronai, grafai
Ir daug kareivių, daug tarnų
Karaliui meilinos pas šunio kapą,
Geriausio iš šunų...

Karaliui ašara nukrito ant to kapo,
Geriausio iš šunų –
Nukrito freilinių, markizų, grafų,
Baronų ir tarnų...

O juokdarys tik juokino karalių: –
Turi, karaliau, daug šunų,
Bet kur tu rasi kitą tokį pat šunelį,
Geriausią iš šunų?

Užsirūstino karalius ir jo visas dvaras –
Iš tiek dvariškių, tiek tarnų!..
Pakorė juokdarį, kad šmeižė šunį gerą,
Geriausią iš šunų...

Kaunas, 1928. 05. 06

KARAVANAS

Tik nueis tyruosna karavanas...
Tik nueis taip lekiančiu smėliu...
Ir nupūs vėjelis pėdsakus ten mano
Ir nupūs kelius.

Tiktai trokš tyruos kupranugariai,
Tiktai ties išvargusius kaklus –
Dar platesnės bus tos smėlio marios,
Dar klaikesnės bus.

Nešė jis kadais didžiam viziriui,
Nešė šachui karalaitę dovanų –
Per tą patį smėlį, per tą patį tyrą,
Nešė daug dienų.

Bet tyrų kaitroj kupranugariai krito,
Tirpo reto karavanas tyruose...
Tik šakalai lojo, tik hienos juokės iki ryto,
Kol iškrito visi.

Ką nuėjęs pasakysiu aš didžiam vizirui,
Ką aš šachui pasakysiu į akis?
Kad sutirpo karavanas. Karalaitė mirė.
Liko tik naktis...

Kas tikės, kad karalaitė mirė,
Kas jos kapą tyruose ras ten?
Netikės man niekad didysis viziras,
Netikės ir šachas man!

Kaunas, 1934. 03. 27

KATARSIS

Aš tik tau visas širdies gelmes atversiu,
Kaip aš niekad, kaip aš niekam nesakau.
Nusiplauk nekruvinos aukos katarsiu,
Mano žodžio kruvina auka.

Nesu niekad niekam sakęs šito,
Šito niekam pasakyti negaliu:
Žodis – žiedas pumpure nuvytęs,
Jis numiršta į pasaulį pakeliui.

Tujen niekam nebuvai širdies atvėręs,
Tujen šito nesuprasi niekuomet –
Tau smulkiom stiklų šukelėm žėri
Aukšto skliauto nemarioji klaikuma.

Netelpa many, tai veržias dėkingumas,

Nežinau aš pats, aš pats dėl ko,
O taip trokštu visas tapti dūmais
Ir sutirpti kruvinoj aukoj,

Kad tik tau kentėti nebereiktų
To paties gyvenimo – kančios:
Trupučiuką džiaugsmo sopuliui suteikti
Ir į tavo širdį pereit nejučiom...

Tai aš tau ant aukuro padėjau širdį –
Gal nė netikėsi, kad jinai gyva?!
Nenorėjau niekad aš tavęs nugirdyt,
O tiktai norėjau palytėt tave!

Paverstą į vyną mano kraują gersi
Ir mane pajusi širdyje, giliai.
Taip nusivalysi tu aukos katarsiu,
O ištikęs skausmas greit tave apleis!

Kaunas, 1934. 03. 20

KŪRIMO VALANDA

Šilta pavakarė, tartum lelijų kvapsnis
Pasklidusi svaiginančiu kvaitu,
Giedra kaip kūdikio šypsnyš per sapną,
Nerūpestinga kaip Watteau.

O saulės spinduliai, kaip miežių varpos,
Nusvyra žemėn aukso akuotais.
Ir blaškos pamiškėm paklydęs varpas,
Ir virpuliuoja nerimu skliautai.

Tarytum laužo žarijas būt žarstę,
Rūsčiais veidais susėdę milžinai
Palei skaisčiosios karalaitės saulės karstą,
Kur jau žarijos blėsta, grindžias pelenais.

Skliaute ištrykšta dar nuraudusi vakarė,
Prabėga lapais šiurpus šlamesys,
Bet jau nuo kalnų, šilo ir nuo marių
Grasus kaip slibinas pakyla debesis.

Tas debesis tolydžio auga, kelias,
Artėja dundesiai ir duslūs, ir pikti...

Nusikvatojęs žaibas skliautą skelia,
Akimirksniui prasiskiria plati naktis –

Ir matosi nuraudęs didelis peizažas,
Tartum ekstazėje nušvitusi širdis,
Ir vėlei prakeikta šalis nugarmi skradžiais,
Tik kažką gailiai verkaujant girdi.

Tai tik akimirksniui, tiktai vienai sekundei!..
Po to tiktai traškus griaustinio trenksmas jau,
Ir lauki vėl akimirksnio nubundant,
Bet... tąsyk būna dar tamsiau.

Kaunas, 1933. 10. 10

LAIMĖS LINK

Kadaise à la Charlie Chaplin žingsniu,
Lazdele pasiramsčiuodamas,
Ėjau pasaulin šypsantis ir linksmas
Pro ištiestas rankas ir nuodėmes.

Ėjau per kalnus ir per klonius,
Klupau ir kėliaus – tik kėliaus ir klupau.
Ieškojau laimės, ne malonės!
Deja, aš juokdariu tapau.

Bet nuostabi man ta kelionė rodės:
Žingsniavau vis laimės link,
Nors aplink abuojas gruodis
Ir karti tiesa aplink.

LORELEI

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin...
Sopulingyn vis niaukias skliautas,
Daina graudyn ir įstabyn!

Kaip pasaka graudi mane apėmus
To žalsvo sielvarto naktis.
Ne meilė tai ir ne chrizantemos,
Kad sopuliu taip perteko mintis.

Jaučiu, lyg kalnas debesyse eina
Ir nešasi lyg zovada arkliai...
O kur tu, pasaka nuo Reino
Apie tą gražią Lorelei?..

O dienos ir vanduo taip greitai,
Ir vakaras kas kartą vis labyn!..
Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin...

MAN TAVE

Kaip pavasaris atkiunta,
Ašen atkiutau.
Man tave čia Dievas siuntė,
Tik mane ne tau!

Anta kalno juodą skirpstą
Sprogstantį matau –
Ar ne mums ten sniegas tirpsta –
Ar ne man ir tau?..

Aš, tave širdy pajutęs,
Dievą pajutau!
O kad Dievas meilę būtų
Siuntęs man ir tau!..

Prasikals žolytės laiškas –
Žalias po lietaus.
Dievas liepė man išaiškint
Žemės meilę tau.

Ar ne Dievo buvo rykštė,
Ar ne aš kritau?..
Ar šlamės žolė pernykštė
Mano meilę tau?

Tu matai, kaip ledas šunta? –
Taip, sakai, matau...
Man tave čia Dievas siuntė,
Tik mane ne tau!

MIŠKAS IR LIETUVIS

O jūs, melsvi šilai, o nykios platumos!
Aš jūsų sielvarto, jūs sopulio dalis:
Gal todėl mano balsas bus nesvetimas,
Kaip man nesvetimi atodūsiai žali.

Ir taip suaugau su tyla, su nykuma –
Ir šilas su manim, ir ašen su šilu.
Bet ko mes nebyliai, bežadžiai likome,
Kodėl nežmoniškai, stebėtinau tylu?!

Tylu ik sielvarto, iki nepanešimo!
Tylu laukuos, tylu ir pievoj, ir šile,
Jog pasiilgstu tavo to graudaus ošimo,
Kai andai skundėmės graudžiai sunkia dalia...

Kadaiše verkė miškas ir lietuvis,
Tyliai, ne lūpom verkė – krūtine.
Tuomet, žinia, ko verkėti mudviem buvo,
Bet ko mes šiandien tylim, nežinia...

PEIZAŽAS

Laukas, kelias, pieva, kryžius,
Šilo juosta mėlyna,
Debesėlių tankus išas
Ir graudi graudi daina.

Bėga kelias, ir berželiai
Linksta vėjo pučiami;
Samanotas stogas žalias
Ir šuns balsas prietemy.

O toliau – paskendęs kaimas,
Tik žirgeliai tarp klevų –
Šlama liepos tokia laime,
Toku liūdesiu savu.

Tik sukrykš lyg gervė svirtis,
Sušlamės daina klevuos...
Gera čia gyvent ir mirti!
Gera vargt čia, Lietuvoj!..

PERSEVALIS

Pažvelgė naktis, lyg juodos akys per vualį
Su baltais taškais,
Ir nuėjo mėnuo, baltas Persevalis,
Rymančiais miškais.

Stovi Persevalis, pasirėmęs kardu,
Taip tyrom akim,
Ir kartoja šventą savo damos vardą
Geliama širdim.

– Išklajojai žemę, daug vardų apgynei
Veidu vis linksmu,
Ar ne tavo dama kojomis pamynė
Tuos šventus jausmus?

Ar radai tu meilę, baltas Persevali,
Eidamas miškais? –
Klausė jo klastingos akys per vualį
Su baltais taškais.

Kaunas, 1933. 04. 29

PROLOGAS

Jaunystę žaliąją užnuodino
Ne smakras, akys, ne plaukai,
O šilas mėlynom anodijom,
Malonia šypsena laukai.

Gal negerai, ir gal be reikalo
Šiandieną liūdnas ir graudus,
Bet akimis, širdim papaikėle
Aš jžiūrėjau tiek žiedų...

Ir pamilau tą pievą nykiąją,
Tas žydro ilgesio marias –
Tai gal nors dalį to čia, knygoje,
Manau, ne vienas jžiūrės.

Nebūk naivus, brangus skaitytojau,
Nebūk naivus ir neieškok daugiau;
Kaip ant dangaus, giedrai išlytojo,

Nėr debesų, taip čia – žmogaus.

Ir kokia ji? ir kur gyveno ji?
Ar buvo taip sau, ar graži?
Kas tau? Ar nežinai, jog scenoje
Taip įprasta rankas gražyt.

Kaunas, 1930. 01. 07

RUGPJŪČIO NAKTIS

Švelni rugpjūčio vėsuma,
O širdis net ritmą lėtina...
Keista naktis! Žiūriu žvaigždėsna –
Pasibaisėtina, pasibaisėtina!

Rami naktis, nutilusi –
Pasibaisėtina! Ak aiman, ten
Pulkais taip auga žvaigždės, pilasi
Ir krinta lietumi lyg deimantai...

Nurimk, širdie, nurimk, papaikėle,
Nėra ko jaudintis ir plakti –
Kas dedasi danguj, ne tavo reikalas,
Kas dedasi danguj rugpjūčio naktį...

O tos žvaigždelės sielvartingai krinta...
Tik šilas po senovei dunkso...
Net darosi graudu. Kad ją kur šimtas! –
Naktis verta Flamarijono plunksnos!

SNAIGĖ

*Viešpatie, kaip šviesi –
Tokios kaip gyvos nemačiau!*
Peer Gynt

Pražydo akys nei obelys gegužy,
O buvo saulėta diena.
Solveiga! atsklenda pašliūžom
Pusnynais tiesiai į mane!

Taip vargana mano trobelė –
Maniau, skaisčiai apšvies ji tą
Ir bus languos kalnai nubalę

Tyra kalnų poezija.

Kalnuose trykšta juk šaltiniai,
Kalnuose kiedi juk kriokliai!
Pusnynais neša sidabrinį
Varpelių džiugesį arkliai.

Aš laukiau jos rankas ištiesęs –
Varpeliai rodės vis arčiau...
Solveiga!.. Viešpatie, kaip šviesi,
Tokios kaip gyvas nemačiau!

Tai ne veltui diena nubalus
Ir saulėj žybčioja sniegai...
Kažkas prasinešė pro šalį,
Sniegais prasinešė smagiai...

Kvėpėjo obelys baltai pražydę,
Pavasariai ir sodai, ir žiedai...
Nusinešė jinai tą džiaugsmą didį,
O kalnus apgrindė ledai...

Pakyla lapai, pakąsti lapkrity,
Kartu su viesulu piktu...
O gal tai snaigė, saulėje nušvitus?
O gal Solveiga, tai ne tu!

O negi tai ir vėl miražas
Skaisčiai nušvito man languos?
Argi ir vėlei pasaką tą gražią
Kalnai palaidos ten, snieguos!..

Tai snaigė krisdama sudužo!
Vylinga saulėta diena –
Maniau, Solveiga atsklenda pašliūžom
Pusnynais tiesiai į mane!

Kaunas, 1934. 02. 21

ŠV. PRANCIŠKUS

Vakaro toks asketiškas vaizdas.
Liūdna ir gera, Dieve mano!
Aplink saulę Pranciškaus žaizdos,
Alyvos trenkia „l'organ'u“.

Keliuosi žmogus žvėriškas, paleolitinis,
Rudenio gervių kaspinu...
Už marių, už vakaro – kažkur toli tenai
Kvepia Pranciškaus žaizdos jazminu.

Kodėl mano kančia medinė? Kristau,
Lunatiškos meilės mane išmokei!
Su balandžiu ant rankos, nepažįstamas
Praslinksiu taip, žeme ir meile apsijuokęs.

O alma kojos, rankos ir žaizda krūtinėje,
Juodo kraujo lašai po erškėčių kaktoje...
O, meile – sopulingosios vakaro linijos,
O alyvų svaiginantys kvapai gegužės naktį!..

Vienas kraujo lašas būt tave nuplovęs,
O varge jo vieno tu pasigedai,
Nors stiprybę sėmėm iš didžios senovės –
Liko netesėti mūsų pažadai...

Vienų vienas žodis būt tave apgynęs,
Bet varge jo vieno tu pasigedai,
Nors visi žadėjom mirti už tėvynę –
Liko netesėti mūsų pažadai...

Thompson, 1948. 01. 13

Hidalgo

Jau tujen nieko nepamils
Ir nieko tu nepasiilgsi!
Tavo širdis tokia pailsus
Ir toks stiklinis tavo žvilgsnis.

Tujen jau niekuo netikėsi
Ir nieko, nieko jau nerasi –
Gal stosi, šauksi pakelėse,
Bet būsi toks graudus, bedvasis.

Ieškosi tu, dėl ko galėtum,
Save ir visa ką pateisint,
Ir pražydės tau akys lėtos,
Kaip prarajos pabaisę.

O galgi dar! O galgi.
Gal dar galėsi kiek tikėti –
Išjosi kaip šaunus hidalgo,
Aukštai iškėlęs savo ietį!

Ir josi tu kažkur į tamsią šalį,
Pro slibinų olas siaubingas,
Ieškodamas to Švento Gralio,
Kuris kažkus kadaise dingo.

Palauš kelionė tavo galią,
Vėl melą tiesoje atrasi,
Ir liksi vėl be Švento Gralio,
Kely išvargęs ir išgesęs.

Ir niekad niekur nesušilsį,
Tikėsi vėl, ir vėlei apsilvilsį,
O bus širdis tokia pailsus
Ir toks stiklinis tavo žvilgsnis...